

บทที่ 1
บทนำ

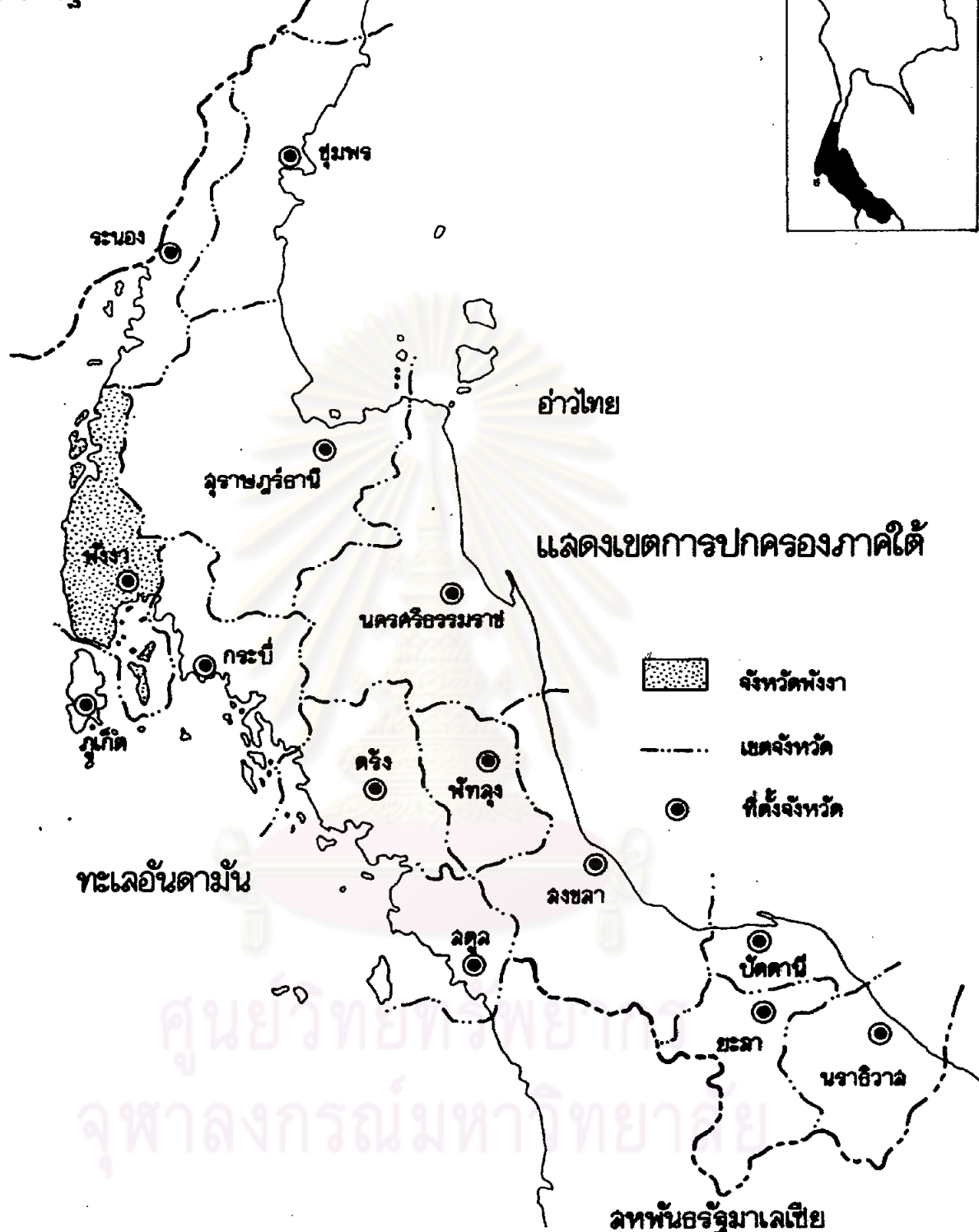
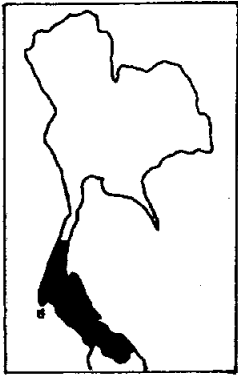
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคใต้มืออาณาเขตนับตั้งแต่จังหวัดชุมพร ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือลงไปทางตอนใต้ จรดพรมแดนไทย - สหพันธรัฐมาเลเซีย แบ่งการปกครองออกเป็น 14 จังหวัด (แผนที่ 1) มีพื้นที่ประมาณ 72,961 ตารางกิโลเมตร หรือ 45,600,625 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีพื้นที่ราบประมาณ 4 ล้านไร่ หรือร้อยละ 8.8 ของเนื้อที่ในภาคใต้อันทั้งหมด ซึ่งเป็นที่ราบริมฝั่งทะเล สองฝั่งแม่น้ำ และที่ราบระหว่างหุบเขา พื้นที่เกษตรมีจำกัด แต่ประชากรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และปัญหาทางกายภาพของภาคใต้ คือ ปัญหาที่เกิดจากการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม เช่น การบุกรุกทำลายป่า ถนนลาดชัน และการทำลายหน้าดินในรูปของการทำเหมืองแร่ นับเป็นปัญหาสภาพแวดล้อม และปัญหาระบบนิเวศน์ ปัจจุบันแนวโน้มการใช้ที่ดินอย่างไม่ถูกต้องเพิ่มขึ้น หากไม่มีการวางแผนการใช้ทรัพยากร และการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม ปัญหาทุก ๆ ด้านจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น พังงาเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ที่มีระดับปัญหาเป็นอย่างมาก

จังหวัดพังงามีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดกระบี่ ภูเก็ต และระนอง มีพื้นที่ประมาณ 4,099.76 ตารางกิโลเมตร² ใหญ่เป็นอันดับที่ 9 ของจังหวัดในภาคใต้ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา สลับกับที่ราบแคบ ๆ ทรัพยากรป่าไม้มีอยู่ทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 60 ของเนื้อที่จังหวัด ทรัพยากรอันมีค่าของจังหวัดนอกจากป่าไม้ ไคแนก

¹สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, "ชนบท- ป่าไม้" วารสาร เศรษฐกิจและสังคม 18 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2524), หน้า 10.
²กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง, หน้าเขียวทองที่ (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์ราชการสวนหลวง, 2521).

สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทย

- จังหวัดพังงา
- เขตจังหวัด
- ที่ตั้งจังหวัด

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้ว ศึกษากรณีอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

โดย: นางฉวอรไท อุ่นลกุล ภาควิชาผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มาตราส่วน 1:3,000,000

แผนที่ 1

แร่ธาตุคือ คีบัก ซึ่งผลิตได้มากที่สุดในภาคใต้ และในประเทศไทย (แผนที่ 2) แร่ คีบักมีอยู่ทั่วไปแทบทุกอำเภอในจังหวัดพังงา โดยเฉพาะที่เขตทรัพยากรจังหวัดตะกั่วป่า ผลิตแร่ได้มากที่สุดในจังหวัดพังงา ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในปี พ.ศ.2519 ผลิตคีบักได้ 5,264 ตัน รองลงมาคือ เขตทรัพยากรธรณี จังหวัดพังงา ซึ่งสามารถผลิตได้ 4,807 ตัน และ จังหวัดภูเก็ตผลิตได้ 4,645 ตัน ปี พ.ศ.2522 อำเภอตะกั่วป่าผลิตแร่คีบักได้มากที่สุด ในประเทศ คือ ผลิตได้ 17,466 ตัน รองลงมาคือ จังหวัดพังงาผลิตได้ 8,467 ตัน² เมื่อพิจารณาพื้นที่ประทานบัตรการทำเหมืองแร่ จังหวัดพังงามีพื้นที่ประทานบัตรในการทำเหมืองแร่มากในปี 2521 ประมาณ 175,792 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ประทานบัตรของอำเภอตะกั่วป่าถึง 81,632.25 ไร่³ (ไม่คิดรวมเหมืองแร่ที่ผิดกฎหมาย)

อำเภอตะกั่วป่ามีพื้นที่ทำการเกษตรจำกัดประมาณ 76,594 ไร่⁴ แต่ขณะเดียวกันมีการทำอุตสาหกรรมเหมืองแร่คีบักอย่างกว้างขวาง เนื่องจากอาชีพการทำเหมืองแร่สามารถให้ค่าตอบแทนสูง ในช่วงระยะเวลาสั้น เมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพกานเกษตรกรรม ภายหลังจากทำเหมืองแร่แล้วพื้นที่จะถูกปล่อยรกร้างว่างเปล่าไป โดยไม่ได้อะไรประโยชน์อะไร เนื่องจากพื้นที่ที่ขุดการทำเหมืองแร่แล้วจัดเป็นทรัพยากรเสื่อมโทรม คินในบริเวณพื้นที่เหล่านี้เมื่อผ่านการทำเหมืองแล้ว จะเปลี่ยนสภาพเป็นคินเหมืองแร่ (Mine Spoil Land) ซึ่งเป็นคินที่มีโครงสร้างเลวมาก หนักินซึ่งเคยอุดม

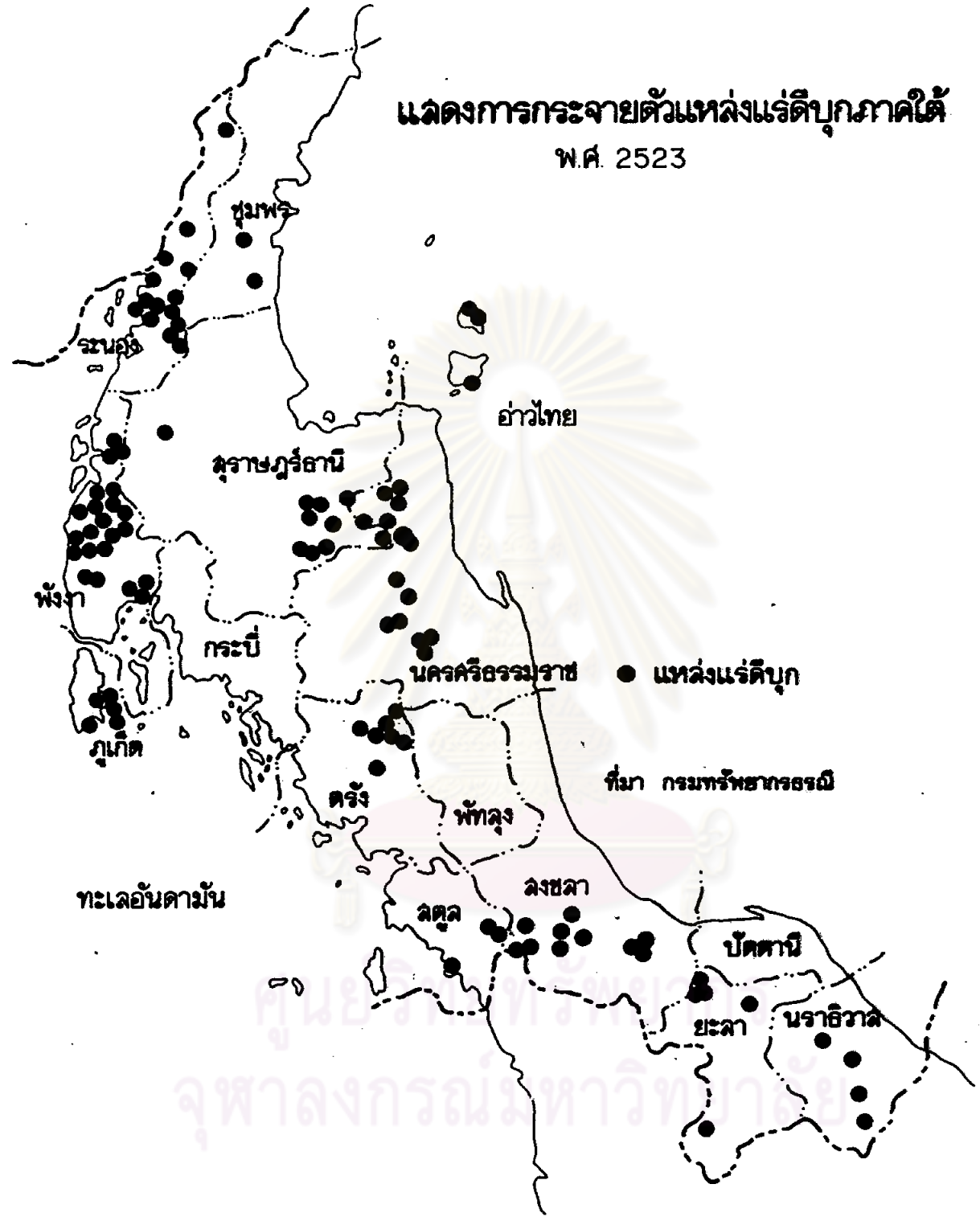
¹สำนักงานจังหวัด. บรรยายสรุปจังหวัดพังงา 2524.

²กรมทรัพยากรธรณี. "สถิติเกี่ยวกับแร่ในประเทศไทยระหว่างปี 2518-2522", หน้า 47.

³กรมพัฒนาที่ดิน, ปัญหาและสถานการณ์บรณะที่ดินเหมืองแร่เก่าในเขตพื้นที่ทรัพยากรธรณี ระนอง ตะกั่วป่า พังงา ภูเก็ต และสงขลา พ.ศ.2522, (กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์กรมพัฒนาที่ดิน, 2521), หน้า 10.

⁴กองสำรวจและวางแผนการไร่ที่ดิน, กรมพัฒนาที่ดิน, "สภาพการไร่ที่ดินอำเภอตะกั่วป่า พ.ศ.2523"

แสดงการกระจายตัวแหล่งแร่ดีบุกภาคใต้ พ.ศ. 2523

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้ว ศึกษากรณีอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

โดย: นางสาวอรไท อุบลกุล ภาควิชาผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มาตราส่วน 1 : 3,000,000

แผนที่
2

สมบูรณควยอินทรีย์วัตถุและธาตุอาหารที่จำเป็นคือพืชจะถูกทำลาย โดยการใส่พลังงาน
 ดึงพื้กินหนาเหมือง ซึ่งอินทรีย์วัตถุและธาตุอาหารจะถูกพัดพาไปกับน้ำทำให้ไม่สามารถทำ
 การ เกษตรกรรมได้และเมื่อมีการทำเหมืองแร่อย่างกว้างขวาง พื้นที่ที่ผ่านการทำ
 เหมืองแล้วจึงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี จากการศึกษาของกองบริรักษ์ที่ดิน กรมพัฒนา
 ที่ดินพบว่าพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้วมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 2-3 ต่อปี ในขณะที่พื้นที่
 ที่เกษตรของอำเภอตะกั่วป่ามีจำกัด และประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 2.3 ต่อปี
 ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางแผนพัฒนาพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้วซึ่ง
 เป็นทรัพยากร เสื่อมโทรมเพื่อสนองประโยชน์ในคานต่าง ๆ ของประชากร ที่เพิ่มจำนวน
 ขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เนื่องจากอำเภอตะกั่วป่าอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรแร่คัมภีร์ จึงมีการ
 ประกอบอาชีพการทำเหมืองแร่อย่างกว้างขวาง ทั้งที่เป็นเจ้าของเหมืองและกรรม
 กรรับจ้างในเหมือง แต่การทำเหมืองแร่ เป็นการสร้างงานในระยะสั้นและทรัพยากร
 แร่ธาตุ เป็นทรัพยากรที่สูญสิ้น การวางแผน เนื่องจากทรัพยากรแร่ธาตุลดลงและ
 ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน จึงเป็นปัญหาที่สำคัญในปัจจุบันของอำเภอตะกั่วป่า
 ดังนั้นการวางแผนพัฒนาพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้วในรูปแบบต่าง ๆ โดยคำนึงถึง
 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความจำเป็นทาง เศรษฐกิจและความต้องการของ
 ท้องถิ่น จะสามารถบรรเทาและแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมได้
 วัตถุประสงค์ของการศึกษาจำแนกได้เป็น 3 ประการ คือ

1. ศึกษาสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของอำเภอตะกั่วป่า
2. ศึกษาสภาพและปัญหาพื้นที่หลังการทำเหมือง

¹ ข้อมูลได้จากการหาค่าการ เปลี่ยนแปลงประชากรในช่วงปี 2518 -

3. ทำแนวทางในการพัฒนาที่ดินที่ผ่านการทำเหมืองแล้วให้เกิดประโยชน์
อย่างเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ
สังคม และความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้มีใ้ค้เน้นในเรื่องวิธีการทำเหมือง และผลกระทบของการ
ทำเหมือง แต่เน้นในด้านการฟื้นฟู ปรับปรุง และการพัฒนาพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้ว
เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับ เป็นแนวทางใหญ่ที่สนใจในเรื่องนี้ใ้ค้มีข้อมูล และแนวทางประ-
กอบการค้ค้สนใจมากยิ่งขึ้น

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

- 1.4.1 ศึกษาคนควาข้อมูลจากเอกสารของทางราชการ วารสาร และ
เอกสารในหอสมุด
- 1.4.2 ศึกษาแนวความคิด กรณีตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางการศึกษา
- 1.4.3 ศึกษาสภาพทางกายภาพของพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้วในภาพ
ถ่ายทางอากาศ
- 1.4.4 รวบรวม สังเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูลประเภทต่าง ๆ
- 1.4.5 เสนอแนวทางในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้ว

1.5 ประเภทข้อมูล

- 1.5.1 ข้อมูลจากเอกสาร ใ้ค้จากเอกสารของทางราชการ หนังสือ
วารสาร ตลอดจนข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

- 1.5.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง
กับการศึกษาทั้งค่าน เอกชน และราชการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่
กรมพัฒนาที่ดิน กรมทรัพยากรธรณี ทั้งในส่วนกลางและส่วน
ภูมิภาค รวมทั้งเจ้าหน้าที่ค่านอื่น ๆ เช่น เจ้าหน้าที่ค่านการเกษตร
ประมง ป่าไม้ ในอำเภอตะกั่วป่า
- 1.5.3 ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม
- (1) สำรวจสภาพทั่วไปในระดับอำเภอและจังหวัด ค่านกายภาพ
เศรษฐกิจและสังคม
 - (2) สำรวจสภาพพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้วและการใช้ประโยชน์
ในพื้นที่ดังกล่าว ทั้งในค่านเอกชนและราชการใน
อำเภอตะกั่วป่า

1.6 แหล่งข้อมูล

- 1.6.1 ข้อมูลประเภทสถิติ เอกสาร วารสาร ได้แก่
- กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 - กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม
 - กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 - สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
 - หน่วยราชการในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
 - ฯลฯ
- 1.6.2 ข้อมูลประเภทแผนที่ ได้แก่
- กรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม
 - กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 - กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม

1.6.3 ข้อมูลประเภทภาพถ่ายทางอากาศได้แก่

- กรมแผนที่ทหาร กระทรวงมหาดไทย

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทรัพยากร เศรษฐกิจและสังคม

1.7.2 เป็นแนวทางการใช้ประโยชน์ในที่ดินต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เช่น การพัฒนาเป็นท่องเที่ยว เลี้ยงสัตว์ บ่อเพาะเลี้ยงปลา ซึ่งเป็นการส่งเสริมรายได้ให้ประชาชน

1.7.3 อาจเป็นตัวอย่างงานในการพัฒนาพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้วในเขตที่มีปัญหาลักษณะเดียวกัน เช่น ภูเก็ต ระนอง และสงขลานครินทร์ รมราช และจังหวัดอื่น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย